

Lévay Endre:

Corporatio Theresianum

A belvárosi kisutcában lombos vadgesztenyefák hajlanak az ablakpárkányokra. Olajkép aranykeretben, akár valami régi családi emlék, amelyet a sóhajok tartanak életben. Virágos vadgesztenyék. De szép. Tavasszal ezek a virágok beintegetnek a lakásokba, ahol húsztendővel ez előtt jámbor polgárok morzsolgatták mindennapos életüket. A vihar már elült, mert nem buzog többé a vér, csak fáradtan folydogál, hogy bejárja útját, melyre a halkuló szív küldi nap-nap után. Csendélet, mint egy antik vázában hervadó virág, mellette ezüstfogantyús sétatálca, szarvasbőrkeztű, cugoscipő...

Ezek a gesztenyefák temérdek titkot ismernek. Ha valaki arra járna és megkérdezné tőlük, mi történt a dölyfös nagyúr befüggönyözött ablakai mögött ahol a biedermeier fotójok fehér huzatban pihennek a vastag porréteg alatt, akkor elmondanák... Ha tovább vallatná őket és megkérdezné, mi történik a polgármester úr szalonjában akkor elmondanák... És ha valaki meg merné kérdezni, mi történt a paplak „bársonyszemű” lakójának fogadósobájában, akkor elmondanák azt is...

Így beszélgettem egy este az öreg gesztenyefákkal s elmondták nekem a régi történetet.

*

Ott, ahol a gesztenyefák egészen meghajolnak s ernyőként eltakarják az eget egy kis földszintes házacska áll. Inkább alig áll a lábán már, mert legalább száz esztendő óta maga mögött hagyott. Mint valami régi kocsma, lapul a fején a nádfödél mohás zölden és feketén, mert alaposan megviselte már az idő. Valamikor híres kocma volt ez, vetekedett a „Vörös ökörrrel” meg az „Arany kakassal”, de nem abban, hogy itt mulatott volna Rózsa Sándor és Angyal Bandi, hanem abban, hogy itt söröztek a város előkelőségei; húzatták maguknak a búfelejtőt a kalandos éjszakák után, könnyet csalt a szemükbe a kuruc tárogató, tűzbe hozta őket a verbunkos és kítőző lelkesedéssel éltették Mária Teréziát, aki a vásárhelyi sorból szabad királyi rangra emelte a várost. Hát ilyen nevezete-

tes mulatozások zajlottak régente Hombáros bácsi meghitt kocsmájában, mert romantikus nádfödele alatt szépen elringatta a vigadót a birodalmi álom. Különös ember volt ez az öreg Hombáros; nagy ünnepeken, amikor kicsípve szolgálta föl a sert, meg a jó, alföldi bikavért, lángolt benne a magyar; akkurátusan beszélt, ízes anekdotákat mondott el, együltében vagy százat is, és váltig dicsérte a negyvennyolcasokat, amikor a kamarilla fülesei közül senki nem volt a közelében.

Ó, ez a Terézia-város: nagy lakomák, szépasszonyok meg a bikavér...

Akkor még fiatal volt, de sajnos, most már öreg. Elfutottak fölötte az évek, mint a darvak; fehérbe vonták dús haját, tömött bajuszát, meggörbödött a háta, rekedtes lett a hangja: mi maradt meg hát a régi szép időkből? Ez a nádfödeles rozoga ház, kiskert és a szöllő. A cégtábla lekerült a házról, a zsalugátérek becsukódtak, — mintha az évekkel elvonult volna az élet...

Ma csönd van az utcában, de régen, ilyenkor, esténként...

Mesélj tovább gesztenyefa! — szóltam.

Így áll a kocma. Bent a falain már megrepedeztek az olajfreskók. Az egyik egy duhaj legényt ábrázolt, aki végigmuzsikáltatja magát a falun, a másik a „Búsuló juhászt”, a harmadik a „Vágtató csikóst”, a negyedik — az már egészen elmosódott, nem is érdemes róla beszélni. Zárt ajtók mögött, bent a szobában még ott álltak a zöldrefestett otromba kocmasztalok, faragott székek tulipános díszítéssel, nagy cserépkorsók, gölöncsér-edények és a söntésből egy-két itce is előkerült.

Így hát igazán meghitt környezet volt ez a kiskocma ahhoz, hogy éjszakánként megtartsa benne összejöveteleit a Corporatio Theresianum: a kisvárosi jogi fakultás maroknyi magyar hallgatójának köre, akik magukkal hozták a gimnáziumból a heidelbergi diákélet könyvekből kiolvasott romantikáját és az iglói diákélet minden magyar virtusát. Kevesen voltak, de szépeket álmodtak. Különösen akkor álmodtak szépeket, amikor gyomorhullámmal mélyítette el az álmodót a bikavér.

Hetényi Béni, a corporatio seniora rop-
pant nagy becsben tartotta a multbanéző
lelkeseledést s mindig fennhangon hirdette:

— A multban kell keresnünk a jövőn-
ket. A vitézi ősökben, akik megmutatták
az utat, amely fölfelé visz.

— A Csaba vezér, mi?! Csakhogy a Ha-
dak Útja a csillagok között vezet — mondta
fanyar mosollyal Feri s megrázta szöke.
göndör üstökét.

— Silentium! — kiáltott a senior, kida-
gadtak nyakán az erek.

Mindig így kidagadtak, amikor mérges
volt és nagyokat akart mondani.

— Miért „Silentium”? — kérdezte Feri
— Hát nem így van?

A senior kicsit uralkodott magán, ne-
hogy megint ujjat húzzon Ferivel, aki egy-
szer már a szemébe mondta, hogy ha így
megy tovább, akkor ebből soha nem lesz
igazi egyetemista corporatio, hanem „Áb-
rándok köre”, s ha az így lesz, akkor ő in-
kább leteszi a juniori szalagot.

Nagy szó volt ez a „Corporatio Theresia-
num”-ban, megsértése mindannak, ami
szent és sérthetetlen. Hiszen az egyete-
mista kör nevét is azért kölcsönözték egye-
nesen Mária Teréziától, hogy történelmi
súlyt adjanak az egyetemista társulásnak.
Talán még arra is gondoltak, hogy kokár-
dát viseljenek a kabát hajtókéja alatt, hadd
melegítse a szívüket, mert „a kisebbségi
élet nagyon hűvös és mostoha” — szokta
volt mondani Hetényi senior.

Erre aztán már nem szólt senki, ki is
mert volna szólni, amikor ő nagy dolgok-
ról beszél?

Majd minden estére jutott egy novella
meg néhány költemény; a novella hőse va-
lahol a lép világában járt, óriási fájdal-
mak és fekete halálok vették körül, szinte
suhogtak a kocsmá csendjében a fekete
drapériák. Az egyik író a „Circum dede-
runt” írta mottónak a „Viaszszínű halál”
című elbeszélése elé és fölvonultatta benne
Apokalipszis mind a négy lovasát. Az ar-
cok még jobban megnyúltak és a hangulat
még mélyebbre szállt, amikor Szöllősy
Gergely, a nyurga poéta fölemelkedett és
elzavarta „Odakünn a temetőben száraz
ágon kismadár” című versét Reviczky
Gyula után. Ezek a strófák olyan finoman
végigtapogattak az érzélem húrjain, hogy
egynémelyike majdnem följajdult bele,
mert Gergely, aki jobban tudott szavalni,
mint verset írni, ex abrupto mondta ver-
seit. És amikor szavalt, csak úgy magaelőtt
tartotta a papírt összegöngyölve, mint egy
költői szobor és bánatos tekintettel a szemé-
mébe nézett egy-egy kiválasztott hallga-

tónak. A hatás mélységeihez még az is hoz-
zájárult, hogy szavalás közben dús hajának
egy tincse a szemébe hullott s ezt mind-
addig ott himbálta, amíg az utolsó strófa
is el nem sóhajtotta.

A maroknyi hallgatóság szinte belefá-
radt ebbe a lidércnyomásba; már nem is
tudták, hogy a kisebbségi élet ilyen nehéz,
vagy ennek a corporatiós irodalomnak a
gyászos ifjúsága az, amit elviselni nem
lehet.

A hallgatóság végiben Hombáros bácsi
is ott volt a feleségével. Megállt a koc-
maszoba szögletében, a „Búsuló juhász”
szomorú freskója alatt és onnan hallgatta
ennek a különös aranyifjúságnak a ke-
serveit.

Gerő tragikusan szorongatta az össze-
göngyölt papírlapot és elhaló hangon re-
begte:

„Temető
ó, te szomorú kert,
és a száraz ágon
ott fent
az a madár
hazatalál
a sírba...”

Utána ernyedten leeresztette a kezét és
hanyagul az asztalra dobta az átélés izzadt-
ságától átázott papírlapot.

Hombáros bácsinak valami a torkát szo-
rongatta. Ő maga sem tudta, hogy mi. Nem
állhatta tovább, mert kibuggyant belőle a
szó, akár a mellette egyik lábáról a má-
sikra álló öregasszony szeméből a könny.

— Keserves versek ezek, kérem! —
mondta...

Talán még folytatni is akarta volna mon-
dókáját, de Gerő poéta olyan villámló te-
kintetet vetett rá himbálódzó hajtincse
mögül, hogy azután nem merté többé ér-
zelmeit kinyilvánítani.

Ezzel a „komoly rész” véget ért.

(A corporatio szabályai szerint ugyanis
minden heti összejevetel „komoly rész-
ből” és „vidám részből” állt. Mert azt
mondta Hetényi Béni, hogy így van ez a
sorbonnei, a cambridgei, az oxfordi, meg
talán a prágai egyetemen is, hát akkor mi-
ért maradna ki a Corporatio Theresianum
programjából, amikor a bécsi egyetemi ha-
gyományok is vannak olyan híresek és pa-
tinásak, mint mondjuk a prágaiak, vagy az
oxfordiak. És a várost elnevezte az adomá-
nyozó uralkodónő Mária-Theresiopelnek.
Hát már ezért is méltó keretekben kell
ápolni a hagyományokat.)

A corporatio erre a napra nagy ceremóniát készített elő.

— „Gólya-avatás” lesz! — súgta az öreg a feleségének, — Gyerünk, siessünk a borral, mert megint megharagszik a Béni senior úr.

Régóta nagy gondban volt már a corporatio, hogy mi lesz az utánpótlással, mert a jogászok között nem volt olyan ifjú, aki legalább az irodalommal foglalkozott. Itt már mind a kilencnek megvolt a tisztsége, a seniortól egészen a pecsétőrig, csak Famulus nem akadt egy se. Így akármilyen profánul is hatott, kénytelenek voltak a serleg és a kardhordozásra az öreg Hombáros bácsit fölhasználni. Hogy ez ne menjen ilyen szegyeteljesen tovább, elhívták két három gimnazistát: egy hetediket és két nyolcadikot, akikre azt mondta Feri: „Ha ló nincs, akkor a szamár is megfelelő!” A hetedikes egy ácsnak a fia volt, aki úgy csendben foglalkozott irodalommal, a két nyolcadikos pedig kitűnő énekes és jó ivó. A választással Gerő poéta is meg volt elégedve, mert abban a hiszemben ringatta magát, hogy lesz majd, aki fegyvelemből legalább, de ájtatosan hallgatja verseit, és Feri, a junior is meg volt elégedve, mert ő mindig az énekesekre meg az ivókra gondolt.

Itt ültek most ők is, mind a hárman, az asztalvégen. A legutolsó helyen a hetedikes, mert a nyolcadikosok a magasabb osztály jogán egy székkal közelebb kerültek a karosszékkal ellátott asztalfőhöz.

Hombárosék kicsoszogása után Béni szakította meg a kínos csendet.

— Gyerünk Famulus! Vedd át a kardot és nyújtsd át a juniornak. El ne feledd, hogy ez is az avatás ceremóniájához tartozik.

A szigorú szólításra a hetediket előtötte a forróság. Hát hogy is csinálja most ő?! ... A kardot? Azt, a lovagi kard híján valahonnan kölcsönkért rozsdás ulánus kardot? ... Fölkelt, odament és félszegen nyúlt, hogy átvegye ...

— Ne a markolatát te nebuló! — kiáltott rá Gerő oktatólag, hanem vedd mind a két kezedbe, vízszintesen, mintha párnán vinnéd — mondjuk — a jogart ... Te „gólya”!

A gimnazista fogta s így átvitte a kardot Ferinek. Ez rikkantva vette át s akkorát sújtott vele az asztalra, hogy mind a három gimnazista beleremegett.

— Silentium!

Nagy csönd támadt erre, ami azt jelentette, hogy Hombáros bácsinak meg a feleségének hozniok kellett a serleget, a poharakat, meg a nagykorsót tele bikavérrel.

— Ugorj asszony! — mörmögta az öreg. És odatették az asztalra a ceremónia kellékeit.

— Mivel egyetemi pellerinünk és süvegünk nincsen, az ivás jelképezi az avatás ünnepi aktusát, — mondta szigorú arccal a junior. — Itt a teli serleg, Famulus! Ivás jobbkézből! Ex! ... Egy cseppnek sem szabad kicsordulnia, mert ha kicsordul, akkor — nem lehetsz gólya!

A gimnazista zavartan szorongatta a serleget és kétségbeesetten nézte a benne lötyögő félliter bikavért.

— Ezt egyszerre! — kérdezte bátortalanul.

— Ex, ha mondom — kiáltott a junior, — mert mindjárt beléd öntöm.

Talán az ijedtség kölcsönzött neki annyi bátorságot, hogy mind kiigya. Néhány csepp ki is csordult ugyan, de a junior úgy tett, mintha nem venné észre, nehogy a ráripakodással a diákot még jobban megzavarja.

A másik két gimnazistának is ezt kellett végigcsinálnia. De elég jól ment, mert ők már tudták, hogyan kell a bort kortyolgatni, akár literes serlegből is.

Feri diadalmasan fölavatottnak nyilvánította ki mind a három fiút és hozzáfűzte kaján mosollyal, hogy „a másik avatás majd a Bánatos utcában történik, de ahhoz előbb bátorságot is kell szedniök a bikavérből”!

A jogászok is ittak. Jobbkézből ex-re le! ... És a bő torkokon leszaladó bor után harsogva fölzendült a dal:

„*Gaudeamus igitur,
Iuvenes dum sumus...*”

Harsogta mind ... Gerő egészen kitátotta a száját és telitorokkal énekelt. Még a zsalugátereken is kiszűrődött a dal, a gesztenyefák közé, olyan hatalmasan szólt ... Már hogyne szűrődött volna ki, amikor még az öreg kocsmáros is dúdolta a többivel:

„... *post iucundam iuventutem...*”

Hogy ez a sor az ifjúság gyönyöreit jelenti, azt az öreg nem tudta, de olyan szépen énekelték ezek a kigyulladt képű legények, hogy valóban gyönyörűség volt hallgatni. Elhallgatta volna ő estétől reggelig, csak a corporatio nem akarta így, mert amikor a második strófában a „Vivat academia”-ra került a sor és a professzorokat is éltetni kezdték, Szöllősy Gerő már a második serleggel is lehajította és a zseniknek kijáró szabadsággal fölkiáltott:

— Elég volt ebből a latin imádságból! Gyerünk iuventus a mi nótánkkal; és mindjárt rá is zendített:

*„Fölmásztam az eperfára,
Fölakadt a gatyám szára.
Gyere Rúzsi, azt a rézangyalát,
Akaszd ki a gatyám szárát!”*

— Erzéssel! — kiáltott a junior, amikor újrakezdték a dalt. — Most előbb elénekeljük szomorúan, mint egy gyászdalt, aztán tragikusan, harmadszor vidoran, negyedszer pedig duhajul, hogy repedjenek meg a falak!

Zúgott és bűgött a dal, hol úgy mint egy falusi orgona, hol pedig úgy, mint a kintorna a vásártéren vagy a cirkusz előtt. Miután vagy tizszer elénekelték a „Gatyaciklust”, István, a legidősebb jogász — akit melleleg örökjogásznak neveztek, mert még egyetlen vizsgálója sem volt — azt javasolta, hogy most énekeljék el az ő nótáját.

A junior észbekapott. Nagyot csapott az asztalra.

— Silentium! Ivás jobbkézből, ex!... Utána pedig „Kitették a holttestet az udvarra!”

... És így tovább, szölt a dal egészen kivilágos kivirradatig, úgy hogy a Corporatio Theresianum egészen belerekedt. Az öreg Hombáros bácsi meg a felesége csak hordta a bort, egyik korsót a másik után; nagy gyakorlata volt az öregnek ebben, tudta jól, hogy a bortól nem fullad meg az ember, mégha kétszer annyit is iszik, amennyi a gyomrába fér, mert ez az ő bora olyan, hogy ahol bement, ott ki is jöhet, akár a corporatiós terem kellős közepén.

Gerő poéta volt az első, aki elbocsátotta gyomrának drága tartalmát, utána mindjárt az örökjogász következett, majd a gimnazisták is szépen megkönnyebbültek, hogy nyugodtabban üljenek a helyükön, mert az „avatás estéjén” legalább ennyiben helyt kell álniok.

— Helyt állni Famulus! — kiáltott a junior.

Ámde a Famulus nem igen figyelhette a junior szavát, mert melléje telepedett Gerő, a poéta és egészen közlelől az arcába hajolt.

— Szeretsz te engem, egykomám! — kérdezte egészen bizalmasan.

A gimnazista mámoros tehetetlenséggel igent intett, mire a költő még közelebb hajolt, és egészen halkan duruzsolta a fülebe.

— Elmondok neked egy titkot!... De csak neked, senki másnak... Én — nem vagyok!

Meg se várta, hogy a gimnazista titoktartást ígérjen neki. Csuklott egyet, lefordult a székről és mély morgással elnyúlt az asztal alatt...

A többiek búsan rákönyököltek vagy ráborultak az asztalra és lassan, fogyó erővel és fogyó hanggal, de még mindig énekeltek:

*„Fölmásztam az eperfára,
Fölakadt a gatyám szára,
Csuha Rézi, azt a rezedáját,
Akaszd ki a gatyám szárát...”*

Aztán lassan ez is elhallgatott.

A zsalugáter résein besütött rájuk a nap és a sugarak ott játszadoztak az elhervasztott arcú fiatal gimnazisták szép fiatal fején...

Másnap az öreg Hombáros felesége mosta föl a Corporatio Theresianum nagy ceremóniás ülésének maradványait.

*

Mélyen bólogtattak a gesztenyefák a kis, nádfödeles ház portája előtt. Mintha mondani akartak volna még valamit nekem azokról az éjszakákról, amikor a zsalugáterek közül kiszűrődött dal, de nem szóltak, mert a napsugarak mindent megmutattak, amikor besűrödtek azon a kis ablakon...